

BERTIL FALK:

En myndig väljarkår

Den indiska befolkningen är trots utbredd analfabetism inte någon valboskap som kan fösas dit man vill. Utvecklingen tyder på att väljarkåren har sinne för realiteter och inser risken för att Indien skall spricka.

Redaktör Bertil Falk har upprepade gånger besökt Indien och bla intervjuat Indira Gandhi.

Indien har kommit mer och mer i blickpunkten det senaste decenniet. Därifrån har kommit tragiska besked. Undantagstillståndet för tio år sedan. Stormningen av det Gyllene Templet i Amritsar och mordet på Indira Gandhi 1984 och de därpå följande massakrerna på sikher.

Men det har också kommit positiva nyheter, som inte alltid har uppmärksamrats i väst. Indien har bättre än kanske något annat land av betydelse klarat avkoloniseringen. Man har gjort sig självförsörjande på det ena området efter det andra. Alfabetiseringen går långsamt, men är i alla fall snabbare än befolkningstillväxten. Detsamma gäller matproduktionen. Den gröna revolutionen gör det möjligt för Indien att exportera föda. Även mycket svåra naturkatastrofer, som förr skulle ha lett till omfattande hungersnöd, kan man numera möta med snabba insatser i ett fungerande transportsystem. Man har dock problem med att rättvist fördela det nya välståndet.

Indien har flera forskare än USA, låt vara att USA:s forskare har bättre resurser. Kvaliteten på de indiska forskarna anses hög. Det är säkert ingen slump att Astra förlagt ett forskningslaboratorium till industristaden Bangalore. Kvalificerade forskare till en tredjedel av den kostnad som man får betala här hemma i Sverige torde vara ett bidragande skäl.

Nyligen såg jag i Sydsvenska Dagbladet en rapport från Amerika av Nils-Gunnar Nilsson. Enligt denna är var tredje amerikan i dag analfabet. En förskräckt bokbransch vill sätta in motåtgärder. I Indien är förhållandet det att var tredje individ kan läsa. I siffror torde det betyda att det finns betydligt flera

läskunniga i Indien än det finns människor i USA.

Man kan också göra en annan jämförelse med USA. När indierna går till parlamentsval, samlas fler väljare kring valurnorna inte bara antalsmässigt utan även procentuellt än vid ett presidentval i USA.

Indiens väljarkår har emellertid i väst (och även av många i Indien) uppfattats som valboskap, som kan försas ungefär hur som helst. Även på den punkten har de senaste tio årens utveckling gett en mer nyanserad bild.

Upplysta trots analfabetism

Den indiska väljarkåren har visat sig vara oerhört lyhörd inför sina politikers göranden och låtanden. Vad man bör komma ihåg är att även en indisk analfabet många gånger håller sig mycket väl underrättad om vad sig i riket tilldrager.

Vid ett av de tillfällena, då jag intervjuade Indira Gandhi, sa hon att man inte får glömma bort att även Indiens illiterata befolkning bär på ett många gånger djupt kulturarv och kunnande.

Det finns runtom i Indien åtskilliga miljoner traditionsbärare, som utantill kan långa stycken av den rika indiska litteraturen. Den från generation till generation traderade kunskapen har en stark ställning i byarna. Och det talade ordet har också en stark ställning, en ställning som snarare förstärkts än försvagats av nya tidens media.

Där finns radio, film, TV, video. De når ut till folket. I en fiskeby i Sydindien sätter man tex varje kväll upp skolans TV-apparat i skoldörren, så att byns 900 invånare kan se nyheter och långfilmer.

Under ett träd intill den stora gatan Kasturba Gandhi Marq i New Delhi sitter en trottoarfrisör. Ofta sitter en annan person om morgnarna bredvid honom och läser högt ur dagens tidning. Runt omkring frisören och uppläsaren flockas de icke läskunniga för att suga i sig de senaste nyheterna.

Illiterata personer håller sig med andra ord à jour med sina politikers dagliga värv. Debatterna på trottoaren kan bli mycket livliga – för och emot.

Utvecklingen under Indira Gandhi

Kongresspartiet i dess olika inkarnationer hade haft makten ända sedan självständigheten 1947, när Indira Gandhi, dotter till Indiens förste premiärminister Jawaharlal Nehru, efterträdde Lal Bahadur Shastri som premiärminister.

Hon var då en kompromisskandidat. Man trodde att det skulle gå lätt att styra henne. Men det visade sig att fru Gandhi i allra högsta grad hade både stark vilja och hårda nypor. När en domstol förklarade att hon inte kunde ställa upp till val för att det i hennes valkampanj förekommit något bagatellartat brott mot bestämmelserna, så utlyste hon (troligen på inrådan av sin son Sanjay Gandhi) i juni 1975 undantagstillstånd.

Demokratin sattes ur spel och pressfriheten sköts åt sidan. Hennes politiska motståndare sattes i fängelse och sonen Sanjay började att genomföra sitt i och för sig utmärkta fempunktsprogram, som bland annat upptog barnbegränsning, slumsanering och trädplantering. Det var bara det att metoderna som användes i skydd av de 20 månaderna av undantagstillstånd inte var speciellt snygga. Det

förekom tvångssteriliseringar. Slumsanering kunde betyda att man hänsynslöst gick in och rev ner slumbostäder och gjorde invånarna hemlösa.

Kongresspartiets nederlag

När fru Gandhi på eget initiativ i mars 1977 upphävde undantagstillståndet och utlyste nyval, vände sig den indiska väljarkåren för första gången sedan självständigheten mot det sittande Kongresspartiet. Fru Gandhi led ett svidande nederlag i sin egen valkrets. Sonen Sanjay blev besegrad i sin. De 20 månaderna av undantagstillstånd hade inte behagat den indiska väljarkåren.

En nu enad opposition kom till makten under ledning av Morarji Desai. Det visade sig snart att oppositionen bara var enig om en sak: sitt motstånd mot fru Gandhi. De nya makthavarna klarade inte ekonomin. Lag och ordning-situationen försämrades. Det mesta började gå snett. Splittringen inom regeringen var snart ett faktum och man tvingades till valurnorna igen. Resultatet denna gång blev att fru Gandhi och sonen Sanjay togs till nåder och Kongresspartiet återtog makten.

Indira Gandhi kommer tillbaka

Det stod alltsedan undantagstillståndet klart att fru Gandhi hade utsett sin arrogante yngste son till sin efterträdare. Den äldste sonen, Rajiv, en flygplanspilot vid Indien Airlines, välutbildad, datorintresserad, modern, hade inte visat något som helst intresse för politik. När Sanjay Gandhi störtade tillsammans med sin flyglärare under avancerad flygning

över New Delhi var tronföljden inom familjen Nehru-Gandhi i fara.

Sanjays änka, Maneka Gandhi, som inte var omtyckt i familjen, ville bli sin makes efterträdare. Fru Gandhi sa nej. I stället övertalade hon sin motsträvige äldste son att ta över efter Sanjay. Han gjorde det motvilligt.

I det läget var Punjab-krisen under uppsegling. Under sikhpartiet Akali Dals agitation för större förmåner åt delstaten Punjab växte sikhextremismen fram. Sikher under Bhindranwale, en man som Sanjay Gandhi och Indiens sikhiske president Zail Singh uppmuntrat som motvikt till Akali Dal, visade sig nu alltför självständig. Genom att stödja honom hade man helt enkelt skapat ett Frankensteins monster.

Han barrikerade sig inne i sikhernas heligaste område, det fantastiskt vackra Gyllene Templet i Amritsar. Där beväpnade sig sikhextremisterna till tänderna samtidigt som mord på både moderata sikher och på hinduer utfördes runtom i delstaten. Till sist fattade fru Gandhi det ödesdigra beslutet att låta armén storma templet. Det skedde under stor manspillan sommaren 1984.

Utvecklingen efter mordet

Några månader senare mördades fru Gandhi av två av sina egna sikhiska livvakter. Rasande hinduer massakrerade sikher på stadens gator. Det var några fasans dagar i den indiska huvudstaden.

Fru Gandhis son Rajiv svors raskt in som ny premiärminister av den sikhiske presidenten Zail Singh. Rajiv Gandhi visade sig snabbt var situationen vuxen. Han hade aldrig eftersträvat sin maktpo-

sition. Familjetraditionen hade krävt att han gick in. Denna brist på maktlystnad torde ha varit en stor fördel.

Lugnt och metodiskt tog Rajiv Gandhi fatt i det ena problemet efter det andra. Han har med en pragmatism, som modern sällan demonstrerade, vidtagit kursändring, tex mot ett mer marknadsbetonat system än det efter sovjetiskt föredöme påverkade plansystem med kvoter, som varit så hindersamt. (Indien har haft en planmässigt styrd blandekonomi kan man säga. Framför allt storföretagen har hårt styrts av plankraven.)

Rajiv Gandhi utlyste också nyval efter moderns kremering. Han gjorde valet till en fråga om Indiens enhet. Väljarna var efter Punjabhändelserna och mordet på fru Gandhi lyhörda för det budskapet. Man gick i stor utsträckning till valurnorna. Rajiv Gandhi kunde notera att han inte längre var mammas utsedde gosse. Väljarna hade gett honom en större majoritet vid valurnorna än vare sig hans morfar Jawaharlal Nehru eller hans mor Indira Gandhi någonsin kunnat räkna med. Med över 50 procent av rösterna hade han en rejäl majoritet i parlamentet.

Väljarkåren hade visat sig lika pragmatisk som sin unge premiärminister. Ett par månader senare var det våren 1985 val i de olika delstaterna. En av oppositionsledarna, chefsministern Ramakrishna Hegde i delstaten Karnataka, hade lidit ett svidande nederlag vid Lok Sabha-valen. Han hade inte fått plats i Indiens parlament.

Han var nu beredd att avgå om tendensen höll i sig. Men samma väljare som nyss vägrat honom tillträde till parlamentet i New Delhi gav honom nu en överväldigande seger i Karnataka. Hans

Janata-parti tog 139 av de 224 platserna i delstatsförsamlingen. Han fick en egen majoritet av en storleksordning som han aldrig ens vågat drömma om.

En väljarkår med sinne för realiteter

Vad hade hänt? Jo, återigen hade den indiska väljarkåren visat sitt sinne för realiteter. Efter mordet på fru Gandhi fruktade man att Indien skulle spricka i sina olika beståndsdelar. Inför det hotet skyndade man sig att rösta på den enda kända garanten för enhet. Man lade sin röst för Rajiv Gandhi.

I delstatsvalet visste väljarna att det inte längre var Indiens enhet som stod på spel utan delstatens skötsel. Ramakrishna Hegde kunde visa upp ett gott styre som chefsminister. Väljarna var nöjda med de resultat han visat upp. Det kongressparti man gett sitt fulla stöd vid parlamentsvalet vände man därför ryggen vid delstatsvalet.

Därmed kan man säga att de indiska väljarna vid en rad tillfällen under de senaste tio åren visat sig kunna ta ställning på ett självständigt sätt. Om de alltså jämt förtjänar beteckningen valboskap, så måste man i alla fall säga att de med urskillning tycks välja vem som ska fösa in dem i valbåten. I alla händelser är den tid uppenbarligen förbi, då man av gammal vana lägger sin röst för Mahatma Gandhis och Jawaharlal Nehrus gamla Kongress, som för övrigt fyller 100 år 1985.

Indiens väljarkår har i verkligheten kommit alla spådomar på skam. Den har sannerligen visat sig vuxen den allmänna rösträttens krav. Under de tio år som gått har de indiska väljarna åstadkommit flera intressanta växlingar vid makten.